

crkva u svijetu

PRINOSI

OBNOVLJENI SVETAČKI KALENDAR

Martin Kirigin

»Sveti« jest prvi naziv Kristovih sljedbenika, kako nam svjedoči Pavao u svojim poslanicama. Najstarija, tzv. apostolska vjeroispovijest označuje Crkvu svetom, i to u neposrednoj vezi s Duhom Svetim. Kao što uz opće svećeništvo postoji posebno, ministerijalno, tako je uz opću svetost u Crkvi, koja ontički pripada svim pravim kršćanima, s razvojem liturgije nastalo štovanje onih koji su se posebno odlikovali osobnom svetošću. Ta je čast pripala u prvom redu mučenicima (koje su vjernici počeli štovati čak prije nego apostole). Od štovanja mučenika prešlo se na one koji su se za života »mučili« herojskim vršenjem svih kreposti. Takvih je u Crkvi uvijek bilo, pa se broj svetačkih blagdana stalno množio.

II vatikanski sabor odredio je: »Da ne bi blagdani svetaca prevladali nad blagdanima u koje se svetkuju otajstva spasenja, neka se više njih ostavi slavljenju pojedine Crkve ili naroda, ili redovničke obitelji; na cijelu Crkvu neka se protegnu samo oni blagdani svetaca koji zaista imaju sveopći značaj.«¹ — Pred tom se zadaćom našlo *Vijeće za provedbu liturgijske konstitucije* i izvršilo ju je vrlo uspješno uz sudjelovanje stručnjaka iz cijelog svijeta. Apostolskim pismom *Mysterii paschalis* Pavao je

¹ Liturgijska konstitucija *Sacrum concilium*, 111. Priznati stručnjak A. J. Jungmann komentira taj član: »Štovanje je svetaca kroz stoljeća bio posao mjesne Crkve: spomen se sveca obavljao na njegovu grobu. Kako se širilo područje rimske liturgije, tako su sveci rimske Crkve malo pomalo prelazili na čitav Zapad. Oni su obogatili lokalne kultove, a iz tih su opet preko Rima mnogi postigli svoje priznanje u općoj Crkvi. Reforma Pija V nastojala je postaviti u tom pogledu ograničenja prema načelu da se, uzevši općenito, vrati na stanje kakvo je bilo u 11. stoljeću. No ipak se ponovno umnažao broj svetaca sve do naših dana. Tome se djelomično htjelo doskočiti smanjivanjem stupnja u liturgijskom štovanju... Koncil ovdje želi uspostaviti pravilan red. Štovanje svetaca spada u prvom redu na dotične mjesne Crkve« (*Lexikon für Theologie und Kirche: Das zweite vatikanische Konzil*, Herder, 1966, str. 93—4).

VI proglasio 14. veljače 1969. novi *Rimski kalendar*.² Ujedno je bilo određeno da će vrijediti od 1. siječnja 1970., ali da će za pojedine zemlje stupiti na snagu kad pripreme odobrena izdanja obnovljenog *Misala i Časoslova*. Neki su narodi to učinili prije, a svi su naši vjerski kalendari, prema odluci naše Biskupske konferencije, izdani u suglasnosti s novim *Rimskim kalendarom* za ovu liturgijsku godinu 1972/1973.

Vjerski je kalendar na mnogo načina povezan sa svagdanjim životom vjernikâ i stoga je posve razumljivo da su promjene u njemu odjeknule kod naših svećenika i vjernika. Bit će dakle korisno osvrnuti se na glavne posebnosti novog kalendara i na načela koja su diktirala njegove promjene. Papa je to u spomenutom pismu iznio ovim riječima: »Imena su nekih svetaca uklonjena iz općeg kalendara. U njemu je dano dopuštenje da se spomendani drugih svetaca, ako se hoće, štuju u onim krajevima gdje je to štovanje uobičajeno ili se želi obnoviti. Stoga su iz *Rimskog kalendara* izbrisana imena nekih svetaca koji nisu poznati po cijelom svijetu, a u nj su uvrštena imena nekih mučenika iz onih krajeva u koje je evangeoska poruka stigla kasnije. Na taj će se način u tom popisu naći u ime svih naroda neki zastupnici, da se jednako štuju oni koji su prolili svoju krv za Krista, ili su se istakli odličnim krepostima.«³

Fundus novog kalendara

Noviji se dekreti rimskih kongregacija odlikuju i time što redovito na početku priopćuju uzroke zbog kojih su doneseni. Za novi kalendar imamo još više toga. Knjiga u kojoj je tadašnja *Kongregacija obreda* izdala novi kalendar s propisima o liturgijskoj godini i o samom kalendaru,⁴ zajedno s novim *Litanijama svetaca*, sadrži i komentar o liturgijskoj godini, historijski komentar *Rimskog kalendara* i obilne napomene uz promjene koje su unesene u kalendar. Ti komentari nemaju službenu vrijednost kao sam kalendar i njegovi propisi, ali je istaknuto da ih je sastavilo i da iza njih stoji prije spomenuto Vijeće. Poznato je da je god. 1970. to Vijeće preraslo u samostalnu *Kongregaciju za bogoštovlje* kojoj je povjerena sva stvar u vezi s rimskom liturgijom.

Dok je *Kalendar*, kad ga je obnovio Pio V, imao samo 65 svetačkih dana («ritus duplicis», dotada se još nisu dijelili na razne klase), *Codex rubricarum* od god. 1960. — uza sva ispuštanja koja je proveo Ivan XXIII — imao je 21 blagdan I reda, 31 blagdan II, 18 blagdana III i još 106 (obveznih) komemoracija. Novi je kalendar, u želji da »sadrži svece svih naroda i vremena«,⁵ unio još neke svece, ali je ipak popis svetaca temeljito prorijedio. Učinio je to čak i s nekim Gospodnjim i Marijinim blagdanima.

Iako su u novom kalendaru Svijećnica i Blagovijest Gospodnji blagdani, ipak je u njemu preostalo samo 19 Gospodnjih blagdana, uključivši tu

² Tajnik je Vijeća, Mons. A. Bugnini, rekao piscu ovoga članka da je pismo namjerno bilo datirano na dan smrti našeg apostola sv. Ćirila.

³ *Calendarium Romanum*, Vatikan, 1969, str. 8.

⁴ V. dekret od 21. ožujka, koji je datum također namjerice odabran, nav. dj., str. 5—6.

⁵ Nav. dj., str. 66.

blagdane Sv. obitelji, Duhova i Presv. Trojstva. Od toga je 13 svetkovina⁶ (Božić, Bogojavljenje, Navještenje, Sveti četvrtak i Sv. trodnevlje muke i uskrsnuća, Uzašašće, Duhovi, Presv. Trojstvo, Tijelovo, Srce Isusovo i Krist Kralj) i 6 blagdana (Sv. obitelj, Krštenje, Prikazanje, Preobraženje, Uzvišenje sv. Križa i Posveta lateranske bazilike). Dakako, tu broj ne znači mnogo, jer su Gospodnji blagdani, osobito Uskrs i Božić, ne samo najveći nego i žarišta oko kojih su okupljeni svi blagdani svetaca. Uz to valja imati na umu da su sve nedjelje u godini spomendani Kristova uskrsnuća, a došašće i korizma pripreve na Božić i Uskrs (koji sada imaju i svoju osminu).

Rimska liturgija štuje bl. Dj. Mariju 13 dana i još u sve subote »preko godine« ako u njih ne padne obvezan spomendan nekog sveca. Od tih 13 Gospinih dana 3 su svetkovine (Bezgrešno začće, Materinstvo i Uznesenje), 2 blagdana (Rođenje i Pohod), 4 su obvezna spomena (Marija kraljica, Žalosna Gospa, Gospa od ružarija i Prikazanje bl. Dj. Marije) i 4 neobvezna spomendana (Gospa od Lourdesa, Gospa od gore Karmela, Bezgrešno srce bl. Dj. Marije i Posveta bazilike sv. Marije Velike). Ti su blagdani raspoređeni nekako preko cijele godine, pa neki govore o Marijanskoj liturgijskoj godini. To nije ispravno, ali je na sreću prema novom kalendaru i u naše dane vidljivo ono što je koncil potvrdio o štovanju bl. Dj. Marije.⁷ Nema dana u godini da nas Crkva ne poziva da jutrom, u podne i večerom pozdravimo Božju i svoju Majku. Nema tjedna da joj nije posvećena barem njezina subota. Nema mjeseca a da ne dolazi neki njezin, veći ili manji blagdan. Zaista, liturgijska je godina skroz na skroz kristološka, a s Kristom u vezi i marijanska.

Napomene uz kalendar, kako nam ih pruža Vijeće, posebno odvajaju⁸ svece koji su spomenuti u Sv. pismu. Na čelu su im apostoli koji su od davnine raspoređeni u sve mjesece, osim trećega, da nam se i tako predoči kako je naša Crkva apostolska. Dva glavna apostola imaju po dva svoja spomendana: sv. Petru štujuemo i Katedru, a sv. Pavlu i Obraćanje. Dvanaestorici su istim liturgijskim štovanjem pridružena i dva evanđelista; novi *Časoslov* ima za njih sve vlastiti himan. Dva su andeoska blagdana (tri poimence poznata arhandela slave se zajedno 29. rujna, a anđeli čuvari kao i dosada tri dana poslije). Od davnine su ustaljena dva blagdana Ivana Krstitelja (Rođenje i Mučeništvo), a u naše vrijeme dva spomendana ima i sv. Josip (19. ožujka kao svetkovinu, koju biskupi u pojedinoj zemlji mogu prenijeti na neki drugi dan, i 1. svibnja kao neobvezan spomendan u vezi s međunarodnim praznikom rada). Svi sveci imaju važno mjesto u povijesti spasenja i tek su u vezi s time doprli do osobne svetosti pa stoga sada i roditelje bl. Dj. Marije štujuemo zajedno 26. srpnja, a to više zbog povjerene im uloge nego zbog vlastitih zasluga koje su bile isticane kad smo ih slavili odvojeno. U evanđeoske svece spadaju i dvije svete: Marta koja je Isusa poslužila i Marija Magdalena

⁶ Poznato je da se prema novim propisima liturgijski dani dijele na ove stupnjeve: *sollemnitates* — svečanosti (dosada I reda), *festa* — blagdani (dosada II reda), *memoriae* — obavezne spomendane (dosada III reda) i *memoriae ad libitum* — neobvezne spomendane koji se svetkuju po volji misnika i zajednice.

⁷ Usp. *Sacrum concilium*, 103 i *Lumen gentium*, 66—67.

⁸ Nav. dj., str. 150.

kojoj se prvoj uskrsli Spasitelj ukazao, pa je i nove *Litanije svetaca* stavljaju odmah poslije apostola. Isusova je kolijevka kao poštropljena krvlju Nevine dječice, a u mučeništvu Ga je prvi slijedio sv. Stjepan, pa su im tradicionalni blagdani ostali na starom mjestu. 26. siječnja, dan poslije proslave Pavlova obraćenja, sjećamo se dvojice njegovih učenika, Timoteja i Tita. Njima je veliki apostol upravio svoje poslanice i oni predstavljaju važne karike u lancu evangelizacije svijeta.

Kad se uzme zajedno tih pedesetak Gospodnjih, Marijinih i evanđeoskih blagdana, onda je zaista veoma umjeren broj od 55 dana u godini, posvećenih obveznom spomenu nekog sveca ili svetačke skupine. Uz to treba naglasiti da su u općem kalendaru svi ti dani samo obični spomendani. Nijedan nije blagdan, a još manje svetkovina,⁹ osim izvanserijske svetkovine Svih svetih koja se na neki način može nazvati i biblijskom svetkovinom, osobito u vezi s viđenjima sv. Ivana u *Otkrivenju*. Istina, osim tih 55 svetačkih dana *Rimski kalendar* ima još 88 neobveznih spomendana svetaca i svetačkih skupina, ali su oni time što se uzimaju po volji zapravo liturgijski izjednačeni s onima koji su određeni da mogu biti uvršteni u vlastiti kalendar bilo koje zajednice. Ipak, time što su uvršteni u opći kalendar, priznaje im se neki opći značaj (kako je za tu klasifikaciju odredio koncil¹⁰ i na što će se sigurno i u buduće strogo paziti¹¹).

Vrlo su zanimljivi krajevni i vremenski popisi¹² tih svetačkih dana¹³. S obzirom na dosadašnju povijest Crkve ne začuđuje podatak da ih velika većina, preko 120, pripada Evropi. Evo kako ih nabroja spomenuti popis uz napomenu da je ispred zagrada broj obveznih, a u zagradama broj neobveznih svetačkih spomendana: EVROPA¹⁴: Rim 7 (18), Bjelorusija i Ukrajina 1 (Jozafat), Britanija (6), Čehoslovačka (1: Vaclav), Galija 8 (8), Germanija 1 (7), Grčka i slavenske zemlje 1 (Čiril i Metod), Helvecija (2), Hibernija-Irska (2), Hispanija 5 (6), Holandija (1), Hungarija 1 (1), Italija 15 (22), Jugoslavija 1 (Jeronim), Litva (1: Kazimir), Luzitanija-Portugal 1 (2), Poljska (3: Stanislav, biskup i mučenik, Hedviga i Ivan Kety), Skandinavija (2). — AFRIKA: Egipat 2 (1), Sjeverna Afrika 4, Uganda 1. — AZIJA: Palestina (3), Sirija (3), Turska 4 (2), Kina-Indija 1, Japan 1. — AMERIKA: USA (1), Peru (3). — OCEANIJA: (1).

Nije manje poučan ni popis svetačkih spomendana prema stoljećima. Koliko god su brojke i ovdje vrlo značajne kao odraz vjerskog života dotičnog vremena, sada su ipak vrlo relativne. Prvih deset stoljeća nije bilo svečanog proglašenja blaženih i svetih, a još manje je tome prethodilo strogo ispitivanje njihovih djela i spisa. Svetim se smatralo onoga koji

⁹ Taj rang može imati pojedini svetac u vlastitom kalendaru neke biskupije ili redovničke zajednice.

¹⁰ *Sacrum concilium*, 111.

¹¹ S tog je stajališta izlišna nada onih koji žele da blagdan našega sv. Nikole Tavelića uđe u opći *Rimski kalendar*.

¹² Nav. dj., str. 150—55.

¹³ Kažemo svetačkih dana a ne svetaca, jer se u neke dane slave dva ili više svetaca.

¹⁴ Imena su zemalja navedena prema latinskim nazivima. Ako tko zbrajanjem opazi da u popisu ima više od 143 blagdana, onda treba znati da je nekoliko svetaca uzeto dva puta: u zemlji gdje su rođeni i u zemlji gdje su djelovali i umrli (npr. Franjo Ksaverski).

je bio mučen zbog vjere, ili je za života bio svet u očima Božjeg naroda. Takve je štovao pojedini biskupijski grad ili red i unosio ih u svoje dip-tihe i martirologije, od kojih je sastavljen ili dopunjen Rimski martirologij. U njemu prevladavaju mučenici, osobito iz prva tri stoljeća. Kada uskoro iziđe obnovljeni *Rimski martirologij*, u koji će ući mnogo novih lokalnih svetaca i blaženika, bit će prilično izjednačena ravnoteža među pojedinim stoljećima. Evo tog vremenskog popisa svetačkih obveznih i neobveznih spomendana prema stoljećima: I: (2: Rimski prvomučenici, Klement papa); II: (3); III: 7 (5); IV (prije mira god. 313): 2 (9), (poslije mira): 7 (7); V: 4 (4); VI: 2 (1); VII: 1 (4); VIII: 1(2); IX: 1(1); X: (1); XI: (7); XII: 1 (4); XIII: 7 (5); XIV: 1 (3); XV: (6); XVI: 8 (9); XVII: 3 (14); XVIII: 2 (1); XIX: 4 (2); XX: 1 (Pio X) (1: Marija Goretti).¹⁵

Ispušteni sveci

»Blagdani iz pobožnosti jesu oni koji ne slave neku činjenicu otajstva spasenja, nego neki aspekt ili uzrok nekog otajstva, ili naslov pod kojim se zazivlje Gospodin, bl. Dj. Marija ili svetac. Ti su blagdani u srednjem vijeku iz privatne pobožnosti preneseni u javni kult Crkve.«¹⁶ Taj se postupak može često uočiti: kad bi neki predmet privatne pobožnosti bio odobren od nadležne vlasti, odmah bi zemlja ili redovnička obitelj, u kojoj je ta pobožnost nastala, molila da je dotična biskupija ili zajednica može slaviti kao liturgijski blagdan. Zatim bi papa na molbu mnogih blagdan proširio na cijelu Crkvu.¹⁷ Na taj je način ušlo u opći kalendar mnogo Gospodnjih (nekada npr. i u vezi s raznim sredstvima kojima je Krist mučen), Gospodnjih i svetačkih spomendana. Poslije tridentskog sabora Pio V je ostavio samo dva takva blagdana: Tijelovo (iz god. 1264) i Presv. Trojstva (1334). Međutim, kroz posljednja tri stoljeća 16 blagdana iz pobožnosti našli su svoje mjesto u općem kalendaru. Tri su uvrštena između dva rata (Sv. obitelj 1921., Krist Kralj 1925. i Materinstvo bl. Dj. Marije 1931), a tri u vrijeme i poslije rata (Bezgrešno Srce bl. Dj. Marije 1942., Marija kraljica 1954., sv. Josip radnik 1955).

Najnovija reforma Rimskog kalendara zadržala je od tih blagdana samo neke koji su već stekli zavičajno pravo u liturgiji i ujedno su u većoj ili manjoj vezi s poviješću našeg spasenja. To su: blagdani Presv. Trojstva, Tijelova, Srca Isusova, Krista Kralja i Sv. obitelji, od kojih se prvi, četvrti i peti redovito slave nedjeljom. Ostali su Gospodnji blagdani iz pobožnosti prepušteni za pojedinačne kalendare, a misni im je obrazac uvršten među tzv. zavjetne mise. Neke će možda čuditi što u općem ka-

¹⁵ Značajna je i aktualna napomena gradišćanskog benediktinca Augustina Blazovića: »Između svih stvorenih svet. človiak najviše slavi Boga. Ali i Crikvi samoj su potrebni sveci. Osobito su joj potrebni u doba obnove. Zač se je mogla Crikva u 16. vijeku po velikoj krizi obnoviti? Kad je imala velik broj velikih svecev. I danas, po II. vaticanskom koncilu ništa ne triba Crikva tako jako, kao svece i svetece, muže i žene, ki su blizu k Bogu, ki živu i djeluju čim stalnije spojeni s Bogom« (*Sveci u crkvenem ljetu*, II. dio, od 1. marca do 31. maja, Beč, 1970, na ovitku).

¹⁶ Kongregacija obreda: *Naputak o reviziji vlastitih kalendara*. 32, od 14. veljače 1961: A. A. S. (1961), str. 174.

¹⁷ *Calendarium Romanum*, Vatikan, 1969, str. 66.

lendaru više nema blagdana Isusova imena i njegove Predragocjene Krvi. Prvi je uključen u osminu Božića (1. siječnja), kad se i 1. čitanje u misi toga dana odnosi na Isusovo ime. Uz to, prema misterijskom shvaćanju liturgije, samo ime ne pruža adekvatan sadržaj da se njemu na čast obavlja euharistijsko slavlje u svojem punom značenju, jer je Kristova žrtva s našom pričesti u prvom redu spomen Gospodnjih djela i otajstava. Blagdan Krvi Isusove uključen je sada i imenom u svetkovinu Tijelova, a osim toga se ona štuje kroz Sveti tjedan, u vezi s presv. Srcem Isusovim i s Uzvišenjem Sv. križa.

Iz sličnog razloga kao kod Imena Isusova ispušten je iz općeg kalendara i blagdan Marijina imena. On se može staviti u vezu s blagdanom njezina rođenja (a Marije mogu slaviti svoj imendan na bilo koji Gospin blagdan, prema vlastitom izboru). Nestao je i blagdan bl. Dj. Marije od otkupa (uveden god 1696). Više nema u javnosti onakva prodavanja i prema tome ni otkupljivanja robova kao prije, ali time nije rečeno da Crkva smije u naše doba zaboraviti na »bijelo roblje«, na gospodarski više ili manje podjarmljene narode i sl. Bilo bi korisno kad bi se razne socijalne karitativne akcije povezale s nekim liturgijskim štovanjem, ali Crkva tu prepušta inicijativu pojedincima i zajednicama koje Duh Sveti nadahne. Zasad se u određene nedjelje slavi »iseljenički dan«, »dan mira«, »dan društvenog saobraćanja«, ali nisu uklopljeni u samu liturgiju.

Rimski je kalendar do god. 1960. obuhvaćao vrlo mnogo svetaca grada Rima. Već je *Codex rubricarum* Ivana XXIII, a još više ova najnovija reforma učinila od njega kalendar Rimske crkve u najširem, katoličkom smislu tog naslova. Najljepše se to vidi iz blagdana svetih papa. Prije je 38 papa imalo svoj liturgijski spomendan, a sada ih ima samo 15: 6 iz prva tri stoljeća, svi mučenici; 6 iz slijedeća četiri stoljeća (dva mučenika); 3 iz kasnijih vremena (Grgur VII, Pio V i Pio X). Kad su u tom poslu ispuštanja rimski uredi bili tako odlučni, svatko može lako uvidjeti kako se u naše doba, također i iz ekumenskih razloga, nastojimo osloboditi historijskog tereta i prenaglašenoga rimskog elementa u liturgiji.¹⁸ Ovdje se može dodati napomena da u *Misalu* i *Časoslovu* nemamo više posebnih obrazaca o »vrhovnom svećeniku«, nego su sveti pape uključeni u zajedničke obrasce pastirâ, među koje spadaju još biskupi i sveti prezbiteri.

Zbog fabuloznih¹⁹ podataka iz života nekih svetaca, ili zbog toga što nisu dovoljno poznati, ostalo je od nerimskih mučenika, koji su se prema starom kalendaru slavili u 49 dana, samo 17, a i to kao neobavezni spomendani. Abavezni su samo ovi: Polikarpo, Perpetua i Felicita (ali uvijek

¹⁸ Iz tog je razloga ukinut i »proсни dan« na 25. travnja, jer je u Rimu toga dana uvedena procesija na ustuk poganskog ophoda »robitalia« kojim su stari Rimljani molili svoje bogove da im čuvaju usjeve od raznih štetočina. To je učinjeno tim lakše što ta »*litania maior*« ima dubletu u »*litaniae minores*« tri dana prije Uzašašća. Ti su proсни dani ostali, ali je Biskupskoj konferenciji svake zemlje dopušteno da odredi vrijeme i način slavlja tih dana kako odgovara njihovim prilikama i godišnjoj dobi.

¹⁹ Historijski se komentar novog kalendara ne ustručava tom ili sličnom notom (*acta ili passiones eius fabulosae sunt*) označiti i neke rimske svetece koje imaju starodrevna svetišta u vječnom gradu, npr. Priske, Pudencijane, Praksede, Suzane, Sabine, Bibijane, Emerencijane i Domitile; a od svetaca iz drugih krajeva npr. Krizogona, Katarine, Barbare, Doroteje, Pantaleona, Romana, Agapita, Eufemije, Eustahija, Tekle, Baha i Apuleja, Uršule i dr.

dolaze u korizmi pa to ne dolazi do izražaja), Bonifacije, Irenej, Kornelije i Ciprijan, Ignacije Antiohijski, Cecilija i Lucija. Uz to su ostali »apostoli« nekih naroda: Augustin Kanteberijski, Ćiril i Metod, Ansgarije-Oskar, i svi naučitelji Crkve, kao i sveti ustanovitelji redova i kongregacija, ali i od svih tih mnogi imaju neobvezan spomendan.

Osim toga je 30 dosadašnjih spomendana, većinom talijanskih svetaca, upućeno da ih uzmu kalendari pojedinih biskupija ili redova prema svojem nahođenju. Neki od njih su prilično poznati (npr. Antonin, Paskal, Ivan Gvalbert, Rajmund, Franjo Borgija, Grgur Ćudotvorac), ali je ipak odlučeno da nemaju »zaista sveopći značaj«.

Čini se da se javljala sklonost još većeg čišćenja pa komentar Vijeća dodaje: »Neki će misliti da je ova simplifikacija izvedena previše bojažljivo i da se iz kalendara moglo izbrisati još neke neobvezne spomendane.«²⁰ Kako Rim i u ovom slučaju preporučuje srednji put, možemo vidjeti iz obnovljenoga benediktinskog kalendara. Taj je već od god. 1913. imao mnogo manje svetaca a više ferijalnih dana nego tadašnji Rimski kalendar. Time je Kongregacija obreda tada htjela da taj red kuša promjene koje su se od Pija X pripravljale u Rimu. God. 1971. benediktinci su predložili Kongregaciji za bogoštovlje svoj opći kalendar u kojemu su bili ispušteni ne samo gotovo svi neobvezni spomendani koje ima novi *Rimski kalendar*, nego su i nekoji obvezni pretvoreni u neobvezne (npr. Polikarpo, Katarina Sijenska itd). Odobren im je ipak kalendar u kojemu je sve što ima i kako ima *Rimski kalendar* uz još neke svece toga reda.

Nadodani sveci

Uz dosad rečenoga moglo bi se očekivati da je u novi *Rimski kalendar* nadodano vrlo malo svetaca koje nije sva Crkva općenito već slavila. Valjda ne bi bio uvršten ni jedan novi svetac da nije prevladala težnja prema »univerzalizaciji« kalendara. Poznato je kako je upravo saborska *Uredba o liturgiji* uvela razna dopuštenja s obzirom na prilagođavanje rimske liturgije (jezika, glazbe, obreda i dr.) raznim narodima i njihovim autohtonim kulturama.²¹ Šteta što je trebalo čekati naše dane da Crkva konačno dođe do zaključka: »Po uzoru na ekonomiju utjelovljenja, mlade Crkve, ukorijenjene u Kristu i sagrađene na temelju apostola, primaju u divnu izmjenju sva bogatstva naroda, koji su predani Kristu u baštinu (usp. Ps 2,8). One uzimaju iz običaja i tradicija, iz mudrosti i znanja, iz vještina i umijeća svojih naroda, sve ono što može doprinositi da se hvali Božja slava, da zasja milost Spasiteljeva i da se pravo oblikuje kršćanski život.«²²

»Sada je došlo vrijeme da se u kalendar unesu i neki sveci, naročito mučenici, iz ostalih krajeva svijeta a koje je u tim krajevima Crkva uvijek štovala. Sada se na svih pet kontinenata propovjednici trude u širenju evanđelja i svi su krajevi natopljeni krvlju mučenika.«²³ *Rimski je mar-*

²⁰ Nav. dj., str. 73.

²¹ V. *Sacrum concilium*, 37—40, 77, 81.

²² V. koncilski dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, 22 i svršetak br. 86d konstitucije *Gaudium et spes*.

²³ Nav. dj., str. 75.

tirologij dosada spominjao neke od ugandskih, kineskih i japanskih mučenika, a novi će ih imati u potpunijem broju. Sad su ušli u obnovljeni *Misal* i *Časoslov*: Pavao Miki i drugovi, japanski mučenici (5. veljače 1597), prvi kanonizirani s dalekog istoka; Ivan Brebefski, Izak Jogues i drugovi, mučeni u Sjevernoj Americi (18. listopada 1647. — neki prije neki poslije toga datuma); Petar Šanel, prvomučenik Oceanije (28. travnja 1841); Karlo Lwanga i drugovi, mučeni u Ugandi (3. lipnja 1886). Ove je zadnje kanonizirao Pavao VI i zatim njihova svetišta počastio svojim posjetom. U obje je prigode papa s ushitom iznio želju cijele Crkve da prolivena krv tih dvadesetak mučenika bude sjeme kršćanstva za cijelu Afriku koja je na svojem sjeveru nekada bila tako plodna mučenicima i velikim svecima.

Dosada je rimska liturgija štovala iz novog svijeta samo Ružu Limsku. Sada su joj u novom kalendaru pridruženi: Turibije Mongrovejski, rodом iz Španjolske, nadbiskup Lime († 23. ožujka 1606), koji se osobito brinuo za autohtono pučanstvo, i Martin iz Porresa, rođen u Limi od oca Španjolca i majke crkinje († 3. studenoga 1669), koji je bio i ostao vrlo omiljen kod svojih sunarodnjaka, crnaca i mješanaca. Brojem su te pri-nove *Rimskog kalendara* veoma skromne, ali nam one pokazuju kamo su usmjerene nade i želje Crkve.²⁴

Ovdje je dobro spomenuti još jedan podatak koji nam svjedoči da je Kongregacija za bogoštovlje spremna i na još neke dopune općeg kalendara. U prije spomenuti benediktinski kalendar uvrštena su još dva sveca, kojih zasada nema u Rimskom kalendaru, ali im je nekako tu mjesto. Poznato je da je koncem prošlog stoljeća i tijekom našega u rimsku liturgiju unesen čitav niz istočnih crkvenih otaca koji su zajednički učitelji obiju Crkava. Propušten je samo spomen Grgura Nisenskoga koji je sada unesen u benediktinski kalendar (10. siječnja) kao neobvezan spomendan. U obnovljenom je Ramskom kalendaru došla do izražaja činjenica, u zadnje doba naglašavana od biblijskih pobornika, da o Mariji Magdaleni, koja se štuje odavno, sigurno znamo samo to da je bila uz Isusov križ i prva zaslužila vidjeti uskrsllog Spasitelja. Marija, sestra Lazara i Marte, neka je druga osoba. Stoga je benediktinskom kalendaru dopušteno da 29. srpnja slavi obvezan spomendan pod naslovom: »Marta, Marija i Lazar koji su ugostili Isusa«. Tako ima izgleda da će se s vremenom i *Rimski kalendar* obogatiti s još dvije evanđeoske osobe.²⁵

Sve će one koji stvar shvaćaju razveseliti činjenica da je i način kako je dopunjen naš dosadašnji kalendar. Neke će smetati što su iz općeg kalendara ispušteni neki inače dosada poznati sveci. Međutim, nitko im ne smeta da ih oni i dalje štuju, osobito ako nose njihova imena. Pojedine biskupije ili redovničke zajednice mogu te svece uzeti u svoje vlastite

²⁴ Značajno je da su u novim *Litanijama (svih) svetih* našli mjesta mnogi sveci koji predstavljaju razne krajeve, vremena i staleže. Šteta samo što još nije priređeno službeno hrvatsko izdanje tih velikih litanija, iako su se one morale svugdje uvesti već od 1. siječnja 1970.

²⁵ Opće je uvjerenje suvremenih bibličara da Evanđelje poznaje još jednu svetu ženu, obraćenu javnu grešnicu i polkornicu (Lk 7, 36—50); Grgur je Veliki sve »tri Marije« neopravdano spojio u jednu osobu. Tom je shvaćanju dosad odgovarala liturgija mise i časoslova; obnovljena ga se oslobodila.

kalendare. Gotovo svi su ti sveci historijske osobe i stoga je njihovo štovanje posve opravdano, ali nije pravo da ih i dalje prate legende koje redovito stvaraju nekakvo »čudovišno« raspoloženje koje s pravom vjekom ima malo ili ništa zajedničko.

Premješteni spomendani svetaca

Isto tako ne smijemo prigovarati što su u novom *Rimskom kalendaru* mnogi sveci premješteni, jer se taj postupak namećao odavno. I za kalendar vrijedi ono što su saborski oci odlučili za čitanja u *Časoslovu*: »Muke i životi svetaca neka se usklade s povijesnom istinom.«²⁶ Tome se kod nekih svetaca suprotstavlja i datum njihova štovanja koji nije u vezi s danom njihove smrti.²⁷ Od početka štovanja mučenika uvijek se njihov spomendan slavio na sam dan njihove smrti, to je na njihov rođendan (dies natalis) za nebo, kao što znamo iz posve pouzdanih akata o mučenju i slavlju napr. sv. Polikarpa i sv. Ciprijana. Stoga komentar *Rimskog kalendara* kaže: »Tradicija je očito i izričito ustanovila kakvo treba da bude štovanje svetaca s obzirom na mjesto (lokalni kult) i na vrijeme (kult na dan smrti).«²⁸

Prema tom je načelu premješteno pedesetak svetačkih spomendana. Većinom se radi o pomaknuću za dan ili dva naprijed ili natrag od dosadašnjega datuma, ali ima i većih skokova. Robert Belarmin je premješten na 17. rujna, a Vinko Paulski na 27. rujna, jer su njihovi dosadašnji spomendani bili sasvim proizvoljno određeni za 13. svibnja, dotično 19. srpnja. Velik je skok napravljen i kod naših apostola Ćirila i Metoda, jer je sada u općem kalendaru određeno da se u cijeloj Crkvi štuju na sigurni dan smrti prvoga (14. veljače 869. u Rimu). Uostalom, ako imaju opravdani razlog, pojedine zemlje ili mjesta mogu i dalje svoga zaštitnika slaviti na isti dan kao i dosada. Kad će koje mjesto slaviti svojeg zaštitnika, o tome će odlučiti u Rimu odobreni kalendar svake biskupije, pokrajine ili redovničke zajednice.²⁹

Kod nekih je svetaca dotični dan njihova štovanja već zauzet drugim spomendanom. Tako se npr. Pio X († 20. kolovoza 1914) ne može slaviti na dan svoje smrti, jer je to spomendan sv. Bernarda, pa se papa štuje sutradan. U drugim je sličnim slučajevima uzet dan njihova prijenosa (Franjo Saleški) ili ređenja (Ambrozije). Ima svetaca kojima je spomendan premješten upravo zbog njih. Tako su tri važna sveca uvijek padala u korizmu kad štovanje svetaca ustupa mjesto korizmenim vježbama i pokorničkom raspoloženju i nastojanju. Zbog toga je Toma Akvinski premješten na 28. siječnja kad je njegovo tijelo god. 1369. preneseno u Tuluzu; Grgur Veliki na dan 3. rujna kad je zaređen; Benedikt opat na 11. srpnja kada ga njegov red slavi već od 8. stoljeća, uz onaj blagdan na početku proljeća.

²⁶ *Sacrum concilium*, 92c.

²⁷ To opaža *Rimski kalendar* (str. 74) i spominje npr: Polikarpo, biskup smirnski, bio je mučen 23. veljače (oko god. 156), a njegov se blagdan slavio 26. siječnja kad je umro sv. Polikarpo Nicejski.

²⁸ Nav. dj., str. 74.

²⁹ Benediktinci su npr. dobili ovlaštenje da i dalje slave svoga sv. oca 21. ožujka, ali samo kao blagdan, jer pada u korizmi, a 11. srpnja kao svetkovinu.

Druge su premještaje uvjetovali drugi važni razlozi. Timotej se i Tito sada slave zajedno, kao što novi kalendar i drugdje spaja svece kad je to prikladno. Budući da je sada zauzet 24. siječnja, za njihov je spomendan određen dan poslije obraćenja njihova učitelja i oca, apostola Pavla. Apostol Matija uvijek je padao u korizmu, a za apostola je izabran poslije Gospodinova uzašašća, pa mnogo bolje odgovara da se slavi 14. svibnja.³⁰ Arhanđeo Gabrijel i Rafael pridruženi su nebeskom vojskovođi Mihaelu koji se od 7. stoljeća u Rimu, u vezi s crkvom koja mu je posvećena, štuje 29. rujna. Nije poznat dan smrti filozofa i mučenika Justina pa ga novi kalendar slavi 1. lipnja, kad i carigradska Crkva. Sv. Monika je važna u povijesti Crkve jer je rodila i odgojila velikog Augustina, stoga se sada njezin spomendan slavi dan prije njega. Grgur Nazijanski je za života bio tijesno vezan sa sv. Bazilijem, koji je umro 1. siječnja 379, pa ih zajedno štujemo 2. siječnja. Apostoli Filip i Jakov opet su premješteni na dan koji je najbliži njihovu prijašnjem blagdanu koji im je zauzeo sv. Josip radnik. Joakim je i spomendanom pridružen svojoj supruzi sv. Ani; tog dana štujemo oba roditelja bl. Dj. Marije. Apostol je Toma dosad prekidao povlaštene dane priprave za Božić, a uz to je evanđeljem povezan s Uskrsom, pa mu je blagdan određen za 3. srpnja. I neki su Gospodnji i Gospini blagdani također dobili u novom kalendaru drugo mjesto. Blagdan se Sv. obitelji slavi u nedjelju poslije Božića da prva nedjelja po Bogojavljenju bude slobodna za proslavu Gospodnjeg krštenja. Blagdan Krista Kralja svega stvorenja sada se slavi posljednje (34.) nedjelje »kroz godinu«, na taj način tvori zaključak liturgijske godine te ističe eshatološko značenje Kristova kraljevstva.³¹ Pohod bl. Dj. Marije Elizabeti dogodio se prije rođenja Ivana Krstitelja, i naravnije je da se taj blagdan slavi prije, na zadnji dan svibnja. Obvezan spomendan Marije kraljice prenesen je na osmi dan poslije njezina uznesenja gdje mu je najprikladnije mjesto, a isto tako je neobvezan spomendan Bezgrešnog Srca Marijina zgodno smješten u subotu poslije svetkovine presv. Srca Isusova. Osim tih premještaja za neke je zemlje već prije, a posebno u zadnje doba, odobreno da se i neke velike tradicionalne i zapovjedne svetkovine, ako padnu kroz tjedan, slave u nedjelju prije ili poslije dotičnog datuma.³²

³⁰ Opći se kalendar nije mogao osvrćati na sve običaje raznih naroda. Vodili su ga važniji razlozi. (Usp. *Sacrum concilium*, 13, a tako je učio i Pio XII u enciklici *Mediator Dei*).

³¹ Taj blagdan nije još ni izdaleka shvaćen u svemu onom opsegu kako ga je zamišljao Pio XI kad ga je ustanovio. Što o tome govore misna čitanja kroz tri godine v. možda: M. Kirigin, *Dva stola*, sv. 5, str. 252—64. Novi je *Časoslov* izvršio mnoge promjene u dosadašnjem oficiju tog dana. Kao značajno se može uzeti da u zaključnoj kitici himana umjesto »Qui sceptri mundi temperas« stoji »Qui cunct(a) amore temperas«, a glavna molitva dana ne svršava »ut cunctae familiae gentium, peccati vulnera disgregatae, eius suavissimo subdantur imperio« nego »ut tota creatura, a servitute liberata, tuae maiestati deserviat ac te sine fine collaudet«.

³² Dobro je pročitati što o tim promjenama lijepo piše R. G. (Radovan Grgec): »Najveći otpor izazvat će te promjene kod onih koje svoje navike poistovjećuju s Božjim i crkvenim zapovijedima i koji tradiciju ne razlikuju od Tradicije. (Hrv. kat. kalendar *Danica* 1973, str. 65—66).

Naši sveci

Opći crkveni kalendar traži da svaki narod sastavi i svoj vlastiti kalendar, a na to ima pravo također i svaka biskupija, koja će odrediti i datum blagdana za zaštitnike svojih župa kad se taj ne slaže s općim kalendarom, isto tako i svaka crkveno-pravno samostalna redovnička zajednica. Neće, valjda, nitko zamjeriti ako ovdje iznesemo par misli o našem narodnom kalendaru. Koliko je poznato, prije par godina naša je Biskupska konferencija odredila komisiju koja se morala time pozabaviti, ali njezin rad nije došao u javnost.

S obzirom da imamo samo jednoga svog sunarodnjaka koji je proglašen svetim, bilo bi i zbog toga prikladno da svi naši krajevi uzmu barem kao neobvezan spomendan svece koji su ovdje živjeli, radili i trpjeli. Na žalost, martirologij naših krajeva slabo je istražen³³ i zbog toga je premalo došao do izražaja u dosadašnjem *Rimskom martirologiju*. Njegov novi predložak, koji je poslan hagiografskim stručnjacima po svijetu na studij i usavršavanje, sadrži dvadesetak imena iz naših krajeva.³⁴ Dobro bi bilo da barem važniji od njih uđu u naš narodni kalendar, npr. Dujam, solinski-splitski, Stošija, koja nije samo zadarska nego je mučena u Sirmijumu, a štuje se i u zagrebačkoj nadbiskupiji (Samobor), Krševan, akvi-lejsko-rimsko-zadarski, Mauro, istarski, Kvirin, sisaško-rimski, a od brojni-h sirmijskih mučenika barem Dimitrije i Euzebije iz Cibala-Vinkovci. Zanimariti te svece moglo bi značiti ne priznavati korijenje iz kojega je izraslo crkveno stablo na našem tlu, od početka toliko zaliveno krvlju mučenika.

Naše su biskupije dosada više manje imale u svojim kalendarima sve naše blaženike: Augustina Kažotića, Graciju iz Mula, Marka Križevčanina i Hozanu Kosić iz Kotora. Novi je hrvatski *Časoslov naroda Božjega* još unio i bl. Jakova Zadrana.³⁵ Trebalo bi da svi ti uđu u naš narodni kalendar s rangom obveznog spomendana. Zajedno sa sv. Nikolom Tavelićem oni predstavljaju nekako sve naše krajeve pa je pravo da se u svi-ma sporazumno slave u liturgiji.

Spomenuti *Časoslov* ima za nas i dva blagdana: Ćirila i Metoda³⁶ i Jeronima. Prvima dugujemo svoje staro-hrvatsko bogoslužje,³⁷ a po dru-

³³ S pravom je zapaženo da smo u tom pogledu malo napredovali od studije Svetozara Ritiga *Martirologij srijemsko-panonske metropolije (Bogoslovska smotra, god. 1911—13)*.

³⁴ Kongregacija za bogoštovlje, *Schemata*, n. 376: *Martyrologium Romanum, Romae 20 Iulii 1971*. Nadamo se da će se naši ljudi u Rimu pobrinuti da u konačnom izdanju ne bude stajalo »Mitrovizsa« i »Siszeck« te da sv. Dujam ne bude označen kao »episcopus Salernitanus in Dalmatia«.

³⁵ Učinio je to valjda na temelju bilješke Karla Jurišića u strpljivo sakupljenom *Katalogu hrv. Božjih ugodnika (Nikola Tavelić, Zagreb, 1971, str. 204—14)*. Budući da se bl. Jakov slavi istoga dana kao i bl. Hozana, trebalo bi ga premjestiti na dan prije, koji je slobodan, ili na dan kasnije kad Rimski kalendar ima neobvezan spomendan.

³⁶ Taj će se po odredbi Sv. stolice, na molbu naših biskupa, u nas i dalje slaviti 5. srpnja.

³⁷ Njime smo se i na međunarodnom planu prodičili na II vatikanskom saboru pa ništa ne smeta što će ga teško bili i dalje održati na životu. Možemo biti zadovoljni što je »glagolica« konačno pobijedila pa makar u svojoj pobjedi i izgorjela.

gome cijeli kršćanski svijet zna barem za našu Dalmaciju. Međutim, oni nisu sveci naše krvi pa bi prema tome rang svetkovine, koja bi sama po sebi omogućavala da se slavi i kad padne u nedjelju, morao pripasti jednome našem svecu sv. Nikoli Taveliću.³⁸ Rodio se i djelovao u našim krajevima, član je zaslužna i u nas najraširenijeg reda, mučenik je kakvih je u nas bilo nebrojeno kroz sva stoljeća naše burne povijesti. Njegov liturgijski kult, zajedno s kultom naših blaženika, kojima će se, ako Bog da, pridružiti još neki, morao bi dati podstreha da se očuvamo u djedovskoj vjeri i da je živimo kako odgovara našem vremenu i našim prilikama.

JUTROM

Emilija Kalajžić

Jutrom
rastem sa suncem,
izranjam iz tamnog bezdana
i moje ruke
i lice
i oči svijetle,
postaju tako velike
da ćeš i Ti moći gledati
govoriti,
tražiti —
a da Te ne dodirnem.

Kad je večer,
samo sam kap tuge.

³⁸ To bi se postiglo kad bi se u Rimu, gdje sigurno neće biti zapreke, zamolilo da sv. Nikola Tavelić bude proglašen glavnim zaštitnikom hrvatskoga naroda.